

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Інститут держави і права імені В. М. Корецького
Відділ проблем аграрного, земельного, екологічного
та космічного права

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Карпатський національний університет
імені Василя Стефаника
Навчально-науковий юридичний інститут
Кафедра трудового, екологічного та аграрного права

Всеукраїнська науково-практична
конференція

«ДОВКІЛЛЄВЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ТА ЗАХИСТ ЕКОЛОГІЧ- НИХ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ»

*21 листопада 2025 р.
м. Івано-Франківськ*

**Co-funded by
the European Union**

УДК 349.6:502.131.1:061.1ЄС-044.247(082)
Д 58

Редакційна колегія:

Малишева Н. Р. – головний науковий співробітник Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, заслужений юрист України;

Яремак З. В. – професор кафедри трудового, екологічного та аграрного права Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент;

Данилюк Л. Р. – завідувач кафедри трудового, екологічного та аграрного права Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, кандидат юридичних наук, доцент.

Д 58 **Довкілляве законодавство України та захист екологічних прав громадян в умовах євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 21 листопада 2025 р.)** / Ред. колегія: Н. Р. Малишева, З. В. Яремак, Л. Р. Данилюк. Івано-Франківськ : Голіней О. В., 2025. 277 с.

ISBN 978-617-8470-49-4

Матеріали публікуються в авторській редакції.

Збірник матеріалів містить тези доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася на базі навчально-наукового юридичного інституту Карпатського національного університету імені Василя Стефаника 21 листопада 2025 року.

Для науковців-правників, викладачів, аспірантів, студентів вищих юридичних закладів, юристів-практиків, фахівців у сфері аграрного, довкіллявого, земельного та природоресурсного права.

УДК 349.6:502.131.1:061.1ЄС-044.247(082)

ISBN 978-617-8470-49-4

© Навчально-науковий юридичний інститут, 2025

© Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2025

Кобецька Надія Романівна

професор кафедри трудового, екологічного та аграрного права Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, доктор юридичних наук, професор, заслужений працівник освіти України

ТЕНДЕНЦІЇ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАВ

Первинно визнання і формальне закріплення екологічних прав, зокрема, права на безпечне довкілля, започатковано міжнародною спільнотою. Вперше Принцип 1 Стокгольмської декларації з проблем довкілля (Конференція ООН з проблем довкілля, Стокгольм, 1972 рік) проголосив, що кожна людина має право на свободу, рівність і сприятливі умови життя в навколишньому середовищі. Через 20 років на Конференції ООН з питань навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (1992 рік) це право знайшло свій подальший прояв. Підсумковий документ конференції «Порядок денний на XXI століття» – глобальний план дій ООН та держав, включав ряд заходів, які, з одного боку, можна вважати гарантіями забезпечення права на «плідне життя в гармонії з природою», а, з іншого, – самостійними екологічними правами (право на доступ до екологічної інформації, право на участь у прийнятті рішень, право на судовий захист).

Саме ці міжнародні документами стали відправними точками для нормативного закріплення екологічних прав у законодавстві окремих держав.

Актуальність закріплення, забезпечення та захисту людини від негативних впливів довкілля, деградації екосистем, зміни клімату все більше загострюється і світова спільнота активніше дискутує відповідні питання. Результатом спільної позиції держав щодо визнання одним з прав людини права на здорове довкілля стала Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/76/L.75 від 28 липня 2022 року, якою: 1) визнано право на здорове, чисте та стає довкілля одним з прав людини; 2) відзначено, що це право пов'язане з іншими правами та існуючим міжнародним правом;

3) підтверджено, що для сприяння реалізації цього права необхідно повне виконання багатосторонніх екологічних угод відповідно до принципів міжнародного екологічного права, 4) закликано держави, міжнародні організації, підприємства та інші зацікавлені сторони приймати політичні рішення, зміцнювати міжнародне співробітництво, розширювати потужності та продовжувати обмін передовими практиками з метою активізації зусиль для забезпечення чистого, здорового та сталого довкілля для всіх [1].

У першому глобальному звіті-довіді «Верховенство права в охороні довкілля», підготовленому в 2019 році в рамках ООН, наводиться статистика закріплення права на безпечне (здорове) навколишнє середовище в Основних законах держав-членів ООН. Так, у 1972 році не існувало жодної держави, в Конституції якої були б закріплені екологічні права, і лише у 8 Конституціях містилися положення щодо забезпечення належного стану довкілля (Австралія, Австрія, Німеччина, Італія, Кувейт, Мальта, Парагвай, Об'єднані Арабські Емірати). У 2017 році положення щодо права на безпечне довкілля та/або інших екологічних прав містили Конституції 88 держав, ще 62 держави визнавали в своїх конституціях необхідність забезпечення безпечного стану довкілля, тобто в сукупності в конституціях 150 держав в той чи інший спосіб представлені положення щодо здорового (безпечного) довкілля та екологічних прав [2, с. 156-159].

Черговий звіт «Верховенство права в охороні довкілля: відстеження прогресу та визначення майбутніх напрямків» (2023 рік) у рамках Програми ООН з навколишнього середовища констатує зростання кількості держав, в конституціях яких закріплюється право на здорове довкілля. Станом на 2023 рік їх вже понад 160. Більшість цих конституцій визнають так зване «матеріальне» право на «здорове», «добре», «чисте», «безпечне», «незабруднене» довкілля, а також передбачають «процесуальні» права – право на екологічну інформацію, право на участь, право на доступ до правосуддя тощо [3, с. 92-93].

З урахуванням важливості конституційного закріплення екологічних прав визначається законодавчий та правозастосовний механізм їх забезпечення та захисту. Закріплення права на без-

печне (здорове) довкілля в національних конституціях дає сигнал, що воно є невід’ємною частиною правового статусу особи нарівні з іншими правами.

При цьому, дослідники відзначають, що кількість держав, які послідовно визнають та реалізують право на здорове довкілля може бути меншою, ніж свідчать наведені вище цифри. Багато держав, які визнають право на здорове довкілля в конституціях або законодавстві, ще не розглядали жодної справи в суді, адже на практиці існують перешкоди для забезпечення прав, пов’язаних з довкіллям. Конституційні положення можуть бути неоднозначними щодо змісту та можливості судового захисту цього права, а судді можуть остерігатися бути першими, хто виносить такі рішення [4, с. 654].

Щоправда є і інші ситуації. Наприклад Польща належить до тих держав, в Конституціях яких відсутнє безпосереднє закріплення права на безпечне довкілля. Але, незважаючи на відсутність прямого закріплення права на безпечне (здорове) довкілля, екологічне право та законодавство Польщі відповідно до Орхуської конвенції та Директив ЄС детально регулює право доступу до екологічної інформації та участі громадськості в охороні довкілля; містить конституційні обов’язки держави щодо забезпечення охорони довкілля та екологічної безпеки на засадах сталого розвитку; впроваджує в практику новітні інструменти (як, наприклад, колективні позови) для захисту екологічних прав громадян [5].

Варто також відзначити новітню та особливо цікаву з погляду української правової системи тенденцію до закріплення в конституціях та/або законодавстві держав прав нового типу – прав природи. Станом на 2023 рік щонайменше 30 держав надали формально-юридичного статусу правам природи. Зокрема, до таких держав належать Бангладеш, Колумбія, Уганда, Болівія, Еквадор, Індія, Нова Зеландія. Так, у 2018 році Верховний суд Колумбії визнав колумбійську Амазонку суб’єктом юридичних прав [3, с. 115].

Права природи можуть набувати різних форм. Суб’єктом може виступати вся природа, як наприклад, в Конституції Еквадору чи Болівії. В інших випадках права поширюються на кон-

кретну екосистему або об'єкт, як у випадку з колумбійською Амазонкою. Третя категорія надає прав визначеному виду рослин або тварин, наприклад, як дикий рис [6, с. 2507-2509].

Такі юридичні конструкції, які, як правило, базуються на історичних та культурних особливостях функціонування окремих суспільств, корінних народів, мають також і прикладне значення, відкриваючи нові механізми та способи захисту природних об'єктів та екосистем, підсилюючи захист екологічних прав людини.

Представлений короткий узагальнений аналіз тенденцій законодавчого, насамперед, конституційного закріплення екологічних прав у різних державах та світовому співтоваристві в цілому, підтверджує актуальність та активізацію інтересу до ролі суб'єктивних прав в системі охорони довкілля. Такі тенденції засвідчують національні пріоритети в реалізації спільних завдань держави та представників громадянського суспільства у вирішенні екологічних проблем.

1. *The Human Right to a Clean, Healthy and Sustainable Environment. Resolution UN General Assembly A/76/L.75.* URL: <https://digitallibrary.un.org/record/3983329?ln=en&v=pdf> (дата звернення: 10.11.2025).
2. *Environmental Rule of Law: First Global Report. United Nations Environment Programme, Nairobi, 2019.* URL: <https://www.unep.org/resources/assessment/environmental-rule-law-first-global-report> (дата звернення: 10.11.2025).
3. *Environmental Rule of Law: Tracking Progress and Charting Future Directions. United Nations Environment Programme, Nairobi, 2023.* URL: <https://wedocs.unep.org/handle/20.500.11822/43943;jsessionid=03073566E31061A04F196E75805C0753> (дата звернення: 10.11.2025).
4. Pepper R., Hobbs H. *The environment is all rights: Human rights, constitutional rights and environmental rights.* Melbourne University Law Review. 2020. Vol. 44 (2). P. 634–678. URL: https://law.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0009/3861657/06-Pepper-and-Hobbs-634.pdf (дата звернення 10.11.2025).
5. Кобецька Н. Р. Конституційні засади інституту екологічних прав у польській правовій системі. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». 2024. Вип. 84. Ч. 2. С. 187–194.
6. Ryan E., Curry H., Rule H. *Environmental rights for the 21st century: A comprehensive analysis of the public trust doctrine and rights of nature*

movement. Cardozo Law Review. 2021. Vol. 42:6. P. 2447–2576. URL: <https://ir.law.fsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1723&context=articles> (дата звернення 10.11.2025).

Костицький Василь Васильович

*професор кафедри теорії та історії права та держави
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка, президент Міжнародної екологічної
академії, доктор юридичних наук, професор, академік
Національної академії правових наук України*

ПИТАННЯ ТРІАДИ КЛІМАТИЧНИХ ПРАВ У КОНТЕКСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Розвиток права як соціального явища нерозривно пов'язаний із відповідними перетвореннями у суспільстві та динамікою соціально-економічних і політико-правових процесів, перебіг яких визначає новачі не тільки у визначенні сутності права, але й з'ясуванні призначення права, навіть його галузевої структури. У результаті формуються нові галузі права (екологічне, медичне, інформаційне), з'являються нові сфери суспільних відносин як предмет правового регулювання. Такі особливості розвитку права варто прослідкувати на розширенні предмета правового регулювання взаємовідносин суспільства і природи, який із консервативної охорони природи та раціонального використання природних ресурсів у кінці ХХ століття поповнився проблемами екологічної безпеки, а надалі ще й сферою охорони життя і здоров'я людини від негативного впливу і загроз забрудненого навколишнього природного середовища. Ці процеси обумовлені ліберальними тенденціями моделювання та розвитку держави, яка мала б забезпечити реальність права людини на екологічну безпеку.

Оскільки згодом забезпечення екологічної безпеки виявилось фікцією з врахуванням того, що параметри екологічної безпеки (стандарти, ліміти використання природних ресурсів, ліміти викидів та скидів забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище та його шумового забруднення визначала держава

ЗМІСТ

НАУКОВІ ДОПОВІДІ НА ПЛЕНАРНОМУ ЗАСІДАННІ.....4

<i>Багай Надія Онуфріївна. Способи захисту прав на землю: законодавче регулювання і судова практика</i>	<i>4</i>
<i>Балюк Галина Іванівна, Ковальчук Тетяна Григорівна</i> <i>Стратегічна екологічна оцінка: новели законодавчого регулювання в умовах воєнного стану в Україні</i>	<i>10</i>
<i>Ващишин Марія Ярославівна. Проблеми апроксимації національного законодавства до права ЄС у сфері охорони довкілля</i>	<i>15</i>
<i>Гафурова Олена Вікторівна. Щодо виконання Україною Паризької угоди</i>	<i>20</i>
<i>Гетьман Анатолій Павлович, Статівка Ольга Олександрівна. Еколого-правові механізми відновлення природних екосистем у контексті сталого розвитку</i>	<i>25</i>
<i>Григор'єва Христина Антонівна. Клімат vs. тваринництво (правові перспективи протистояння).....</i>	<i>30</i>
<i>Єрмоленко Володимир Михайлович. Насущні питання подолання економічних і екологічних наслідків руйнування Каховського водосховища</i>	<i>35</i>
<i>Кірін Роман Станіславович, Пащенко Олександр Анатолійович, Хоменко Володимир Львович. Правова охорона екологічних технологій в контексті євроінтеграції України.....</i>	<i>40</i>
<i>Кобецька Надія Романівна. Тенденції законодавчого закріплення екологічних прав.....</i>	<i>45</i>
<i>Костицький Василь Васильович. Питання тріади кліматичних прав у контексті визначення предмета екологічного права</i>	<i>49</i>